

прийомів, як співставлення написань, звертання до етимологічного аналізу слів.

Список використаних джерел:

1. Кузьмінський А. Педагогіка: Підручник / Анатолій Кузьмінський, Віталій Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с.
2. Максимюк С. Педагогіка: Навчальний посібник / Світлана Максимюк ; Міністерство науки і освіти України, Рівненський держ. гуманіт. ун-т. – К.: Кондор, 2005. – 670 с.
3. Цимбалюк І. Психологія: Навчальний посібник / Іван Цимбалюк ; Міністерство освіти і науки України. – Київ: ВД «Професіонал», 2004. – 214 с.

Медвідь І.В.

аспірант,

Інститут соціології, психології та управління

Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

старший викладач,

Мелітопольський державний педагогічний університет імені

Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ ЯК СТРАТЕГІЇ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ

Систематичні дослідження проблем студентства розпочалися ще на початку ХХ ст. Однак, можемо відмітити, що в основному опис студентства представлений у роботах соціологів [2 та ін.], ці праці найчастіше носять соціальний характер, де лише констатуються та обговорюються конкретні завдання розвитку, проблеми (передусім, соціальні), протиріччя студентської молоді без врахування психологічних сторін цілісного життя молодої людини. Студентство розглядається ними як особлива й самостійна соціальна (соціально-демографічна) та вікова група. Зокрема, Л.Г. Сокурянська, досліджуючи студентську молодь, вживає термін «соціокультурна спільність», тобто «сукупність людей, що об'єднані загальними умовами життя, метою, інтересами та цінностями (субкультурою)» [6, с. 12-13]. Вона визначає життєву стратегію як своєрідну соціокультурну та особистісну проекцію індивіду на власне майбутнє, що передбачає раціональну організацію власного життя, життєдіяльності, в якій одночасно поєднуються соціальні орієнтації,

культурні очікування та особистісні цінності. Зазвичай вивчення студентства відбувається у соціальному контексті без врахування їхніх психологічних особливостей. Тому є необхідність у дослідженні життєвого шляху студентів, враховуючи психологічні особливості та актуальні проблеми у період юнацтва.

Юність – час відповідального вибору власного життєвого шляху молодою людиною, коли є актуальними питання остаточного особистісного і професійного самовизначення, пошуку власного призначення, сенсу життя, опанування нових можливостей, інтеграції у суспільство дорослих людей. Цей вибір багато у чому визначає подальший розвиток особистості юнака, його життєвий шлях, є проявом відповідальності чи безвідповідальності молодої людини за власну долю, що і визначає специфіку цього вікового етапу [3]. Отже, юнацький вік – сенситивний (критичний) для вибору молодими людьми власного життя. Саме тому правильний вибір лінії життя в юнацькому віці визначають пріоритетним завданням в освітньо-виховному процесі, запорукою розвитку «життєвої компетентності». Так, І.С. Кон зазначає, що саме у період юності молода людина вперше постає перед усвідомленим вибором життєвого шляху, що переживається нею особливо гостро; а у Л.І. Божович визначення юнаками свого місця у житті виступає основним компонентом їхньої соціальної ситуації розвитку [3].

У психології спостерігається різноманітність методологічних підходів до аналізу юнацтва, зокрема, виділяють: біогенетичний підхід, який зосереджує свою увагу на біологічних детермінантах розвитку індивіду (А. Гезелл, Е. Кречмер, С. Холл та ін.); персонологічний (особистісний) підхід, згідно з яким внутрішній світ не зводиться до природних чи соціальних детермінант (Ш. Бюлер, Е. Шпрангер та ін.); соціально-психологічний підхід, який виходить із того, що людська поведінка є функцією як особистості, так і оточуючого її середовища, взаємопов'язаних між собою (Е. Еріксон, К. Левін, Ж. Піаже та ін.). Також зазначається про психоаналітичний підхід, який розглядає юність як етап психосексуального розвитку (А. Фрейд, З. Фрейд та ін.); психологічний підхід надає важливого значення активному творенню молодою людиною себе у напрямку власної дорослості (І.В. Шаповаленко та ін.).

Вікові межі юнацького віку й досі залишаються предметом наукових дискусій, а тому визначаються дослідниками по-різному. Але найчастіше вчені [64 та ін.] виділяють ранню юність, тобто

старший шкільний вік (від 15 до 18 років), та пізню юність (від 18 до 23 років). Розходяться думки щодо вікових меж юнацького віку і у зарубіжних учених. Так, Д.Б. Бромлей називає ранньою дорослістю період від 21 до 25 років, а Г. Крайг, Д. Бокум – друге та третє десятиріччя; Д. Биррен поєднує юність та ранню дорослість в один загальний період – від 17 до 25 років [1].

Отже, можемо відмітити різноманітність підходів до вікової періодизації юності, межі якої є доволі умовними та розмитими, оскільки розвиток людини визначається цілим комплексом причин (психологічних, біологічних, соціальних тощо) та залежить від певних умов його індивідуального розвитку.

Період юнацтва для багатьох молодих людей збігається з навчанням у ВНЗ. Це – «особливий період життя», який є студентською порою, коли необхідно витримувати доволі великі навантаження (розумові, фізичні, моральні, вольові, психічні, соціальні тощо). Саме Б.Г. Ананьєв виділив студентство як окрему вікову та соціально-психологічну категорію [1]. Ми розглядаємо особистість студента як суб'єкта, здатного творити себе та світ завдяки власним активним діям, вчинкам, тобто як суб'єкта життя, творця власної долі, автора власного життєвого шляху. Поряд із тим, в умовах вищої школи відбуваються й незворотні особистісні зміни. Зокрема, здійснюється активна перебудова розумових функцій, суттєво розвивається теоретичне мислення, вміння абстрагувати, робити узагальнення. Розвиток інтелекту у студентів тісно пов'язаний із розвитком творчих здібностей (із перевагою дивергентного мислення), які передбачають прояв інтелектуальної ініціативи та активності творчої діяльності [4]. О.В. Толстих, описуючи юнацький вік, робить акцент на стабілізації всіх психічних процесів людини, більшу стійкість її характеру, максимальну працездатність [8]; Д.І. Фельдштейн – на набутті психічної, ідейної та громадянської зрілості [9].

У ранньому юнацькому віці завершується процес становлення особистості, формується світосприйняття, узагальнюються уявлення про себе та оточуючу дійсність, «внутрішня позиція» характеризується спрямованістю на майбутнє, особистісні якості перетворюються на стійкі риси характеру, набуває стійкої ієрархічності структура мотиваційної сфери [3]. До провідних особистісних властивостей успішної життєвої самореалізації у молодшого юнацтва називають: осмисленість життєвих планів, раціональну спрямованість на організацію майбутнього, активність

та інтернальність [7]. О.К. Дусавицький виділяє «студентський вік» у якості завершального періоду формування особистості, вершини її становлення, коли відбувається процес засвоєння специфічної форми професійної діяльності. Психологічним новоутворенням, на його думку, виступає індивідуальність людини «как способность творчески реализовать свою личность в конкретной области человеческой деятельности», яка проявляється саме у рамках вузівського навчання [4, с. 11]. Реалізація власної індивідуальності студентом проявляється у знаходженні та розумінні ним свого місця у суспільстві, а її завершення пов'язується зі здатністю самодіяльної поведінки, цілеспрямованими змінами себе та оточуючого світу. За О.К. Дусавицьким, становлення людської індивідуальності в умовах вищої школи передбачає засвоєння індивідом форм навчально-професійної діяльності: сформованості навчально-професійних інтересів, оволодіння її структурою, суспільного змісту та здатністю до виконання конкретних рольових функцій [4].

Вступаючи у самостійне життя, юнаки та дівчата відстоюють, утверджують та підтверджують власний вибір («Ким бути?», «Яким бути?»), в якому «вибудовані» перспективи їхнього життя [7]. Про це зазначає О.О. Сорокоумова, характеризуючи юнацький вік з точки зору оволодіння молодими людьми ролі дорослої людини, коли розпочинається реалізація особистісних життєвих планів, є можливість включення у всі види соціальної активності. Також у цей час досягають свого розквіту й психофізіологічні якості (м'язова сила, гострота зору та слуху, витривалість, спритність тощо) [7].

Іншими важливими аспектами життєдіяльності студентської молоді, які пов'язані з цілепокладанням, є відношення до часу, самоорганізація, керування часом, організація часу (time-management), селфменеджмент (self management), саморегуляція. Правильне і усвідомлене використання та організація власного часу, наявність навичок самоорганізації дозволяють підвищувати ефективність його використання, а також сприяють покращенню успішності студентів, є проявами авторства життя молодих людей. Самоорганізацію визначають як інтегровану сукупність природних чи соціально набутих властивостей, що втілюються в усвідомлених особливостях волі та інтелекту, мотивах поведінки та реалізуються у впорядкованій діяльності і поведінці індивіду [5]. Якісна постановка цілей, тобто цілепокладання, виступає важливим фактором керування часом, оскільки ціль є мотивуючою силою, здатною долати будь-які складності у їх досягненні.

Вищезазначений огляд свідчить, що у період юнацтва відбуваються важливі глибинні та кардинальні зміни у розвитку особистості молодшої людини. Особистісні зміни можуть породжувати різноманітні проблеми в юнацькому віці, у тому числі психологічного характеру. Поряд із тим, в юнацькому віці існує можливість проявляти активну позицію творця та режисера власного буття самими суб'єктами навчально-виховної діяльності, яка полягає в осмисленості, направленості життя та його авторстві. Така активна та відповідальна життєва позиція сприятиме побудові студентською молоддю конструктивного життєвого шляху.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 272 с.
2. Бестужев-Лада И. В. Молодость и зрелость : Размышления о некоторых социальных проблемах молодежи/ И. В. Бестужев-Лада. – М. : Политиздат, 1984. – 207 с.
3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте/ Л. И. Божович. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с.
4. Дусавицкий А. К. О студенческом возрасте как завершающем этапе становления личности / А. К. Дусавицкий // Психология памяти и обучения. Вестник Харьковского университета. – Вып. 13. – № 200. – Х. : Издательское объединение «Вища школа», 1980. – С. 9-13.
5. Дьяченко М. И. Краткий психологический словарь: Личность, образование, самообразование, профессия/ М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : Хэлтон, 1998. – 399 с.
6. Сокурянська Л. Г. Ціннісна детермінація становлення соціальної суб'єктності студентства в умовах соціокультурної трансформації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. соц. наук : спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології»/ Л. Г. Сокурянська. – Х., 2007. – 36 с.
7. Сорокоумова Е. А. Возрастная психология. Краткий курс / Е. А. Сорокоумова. – СПб. : Питер, 2009. – С. 172-183.
8. Толстых А. В. Возрасты жизни / А. В. Толстых. – М. : «Молодая гвардия», 1988. – С. 130-161.
9. Фельдштейн Д. И. Психология взросления : структурно-содержательные характеристики процесса развития личности/ Д. И. Фельдштейн. Избранные труды. – М. : Московский психолого-социальный институт : Флинта, 1999. – 672 с.